

НОВОВВЕДЕННЯ В УПРАВЛІННІ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ

За останні 4 роки фінансової кризи банківська система не вийшла із стану збитковості (у 2017р збиток склав 22,7 млрд. грн.), близько 100 банків втратили свою ліквідність, понад 45% активів банків складають недіючі кредити. З метою зміцнення банківської системи, недопущення зловживань на ринку фінансових послуг, Національний банк України продовжує ліквідацію неплатоспроможних банків, посилює пруденційні вимоги до 82 банків, які втримались на ринку.

Серед найбільш важливих показників фінансової стійкості банку є показники ліквідності. Ліквідність банку – це його спроможність забезпечувати своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, завдяки збалансованості між строками та сумами погашення розміщених активів і строками та сумами виконання зобов'язань, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів.[1, с.8] Оцінка ліквідності банку здійснюється шляхом аналізу грошових потоків банку і ґрунтується на дослідженні його вхідних і вихідних грошових потоків.

Особливої актуальності процес управління ліквідністю набуває в умовах удосконалення політики банків, спрямованої на оптимізацію фінансової стійкості та ліквідності, оскільки існує зворотна залежність між високим рівнем ліквідності та дохідністю активів банку, тобто, збільшення банком ліквідності приводить до втрати дохідності його активів.

Для підтримки необхідного рівня ліквідності банк зобов'язаний формувати резерви на випадок непередбачених зобов'язань. Проблеми ліквідності банків знаходили відображення у працях відомих вчених: О. Барановського, О.Вовчак, О.Дзюблюка, А. Мороза, В. Міщенко, М.Савлука та інших. На сьогодні в Україні діють три нормативи ліквідності банків, які визначають яку частку пасивів повинні покривати активи відповідної строковості. Так для нормативу миттєвої ліквідності Н4 ця частка складає 20%, для нормативу поточної ліквідності Н5 - 40%, а для нормативу короткострокової ліквідності Н6 - 60%. Логіка всіх трьох коефіцієнтів передбачає співставлення активів та пасивів із певним терміном погашення. Проте вони враховують лише показники балансу на певну дату, тому є статичними. Такий підхід не враховує очікувані відтоки та надходження і, як правило, недооцінює потребу у ліквідності банків у стресових періодах.[2, с.1]

З 1 червня 2018р. НБУ зобов'язав усі банки розраховувати новий показник ліквідності – коефіцієнт покриття ліквідності або LCR (англ.Liquidity Coverage Ratio). Цей коефіцієнт

розроблений Базельським комітетом банківського нагляду у відповідь на глобальну фінансову кризу 2007-2008 рр. З 2015 року норматив є обов'язковим для банків ЄС і запроваджений у 45 країнах світу.

Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) – це співвідношення високоякісних ліквідних активів банку до суми, необхідної для покриття підвищеного відтоку коштів з банку протягом 30 днів. Він відображає рівень стійкості банку до короткострокових шоків ліквідності – характерного для кризових періодів явища, коли відбувається значний відтік коштів клієнтів. [2, с.1] Значення LCR встановлено у розмірі 100%, а банки зобов'язані щодня його розраховувати у двох валютах – національній та іноземній.

Коефіцієнт LCR розраховується як співвідношення обсягу необтяжених високоякісних ліквідних активів до чистого очікуваного відтоку коштів протягом 30 днів. Показник чистого очікуваного відтоку коштів визначається як різниця між очікуваними відтоками та очікуваними надходженнями. При цьому очікувані надходження приймаються до розрахунку в розмірі не більше ніж 75% очікуваних відтоків.

Високоякісні ліквідні активи (ВЛА) - це готівка (банкноти та монети), кошти в центральному банку (на коррахунках у сумі, що перевищує рівень обов'язкових резервів, та депозити в НБУ), депозитні сертифікати, ОВДП та облигації міжнародних банків розвитку. Для визначення чистого очікуваного відтоку спочатку розраховують очікувані надходження та відтоки, зважені на відповідні коефіцієнти встановлені НБУ у [4, с. 8]. Всі компоненти для розрахунку коефіцієнта покриття ліквідності обчислюються окремо в національній та іноземній валютах і відповідно для них окремо НБУ встановлює коефіцієнти очікуваних відтоків та очікуваних надходжень у додатках [4, с. 5].

Терміни запровадження нового показника ліквідності НБУ обрав не випадково. Сьогодні, поступово почався ріст обсягів вкладів населення, а кредитування економіки ще не відновилося, тому українські банки нагромадили певний структурний надлишок ліквідності та, враховуючи високу дохідність державних цінних паперів, які входять до складу високоякісних ліквідних активів, готові до впровадження LCR.

Практика довела, що у кризові періоди за 30 днів населення знімає близько 20% коштів з поточних рахунків та 10% строкових депозитів із залишковим терміном дії до 30 днів, компанії знімають 40% коштів зі своїх рахунків, а банки – 100%, використовуючи кошти, розміщені в інших банках, для покриття власних відтоків. [2, с.3].

Вивчивши міжнародний досвід імплементації нормативу LCR, НБУ за участі експертів Базельського комітету, Світового банку, центробанків інших країн, розробило чітку методичку розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю.

Міжнародна практика показує, що частка високоякісних ліквідних активів у чистих активах має становити 18 □ 25%. На сьогодні середня частка ВЛА в чистих активах банківського сектору становить понад 30%, але вони розподілені нерівномірно: у державних банках ця частка перевищує 40% завдяки ОВДП, отриманим через докапіталізацію, а в деяких приватних фінансових установах вона менша за 10%. [2, с.4].

Завдяки запровадженню нового нормативу ліквідності LCR:

- повинно відбутися вирівнювання частки високоякісних ліквідних активів в структурі активів усіх українських банків, оскільки, вимога дотримання нового нормативу стане обов'язковою для них;
- зменшиться частка вкладів населення із правом дострокового повернення коштів, що зменшить ризик ліквідності та виникнення стресових ситуацій для банків;
- банки більш активно залучатимуть кошти населення через класичні строкові депозити, без права дострокового розірвання та збільшуватимуть середній термін пасивів, шляхом вчасного продовження дії депозитних договорів. Міжнародною практикою доведено, що саме депозити населення є більш диверсифіковані, а відтоки за ними у кризові періоди значно менші, ніж відтоки за депозитами юридичних осіб;
- відбудеться активізація вторинного ринку державних цінних паперів, оскільки зростуть обсяги торговельних операцій між банками, зацікавленими у підвищенні частки високоякісних ліквідних активів.

Нові підходи, до формування високоякісних ліквідних активів банку та виконання нового нормативу – коефіцієнта покриття ліквідністю внесуть суттєві зміни у систему управління ліквідністю, підвищать стійкість банку до можливих шоків ліквідності, а значить сприятимуть зміцненню фінансової стабільності банківської системи в цілому.

1. В.С. Стельмах *„Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання та нагляду: / . В.С. Стельмах, В.І. Міщенко/. Науково-методичні матеріали. – К.: НБУ. ЦНД. 2008. - 286 с.* 2. *Про запровадження нового нормативу короткострокової ліквідності банків LCR/ Електронний ресурс https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=64531875&cat_id=64591009.* 3. *Постанова Правління НБУ № 13 "Про запровадження коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)":*

Електронний ресурс <https://bank.gov.ua/document/download?docId=64546644>. 4. Рішення Правління НБУ № 101-рш "Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)" від 15 лютого 2018 року. Електронний ресурс :<https://bank.gov.ua/document/download?docId=64531891>

Васькович І. М., Баран М.М.
Національний університет «Львівська політехніка»

ВИДИ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЇХ ПРОВЕДЕННЯ

Питання щодо визначення видів податкових перевірок до прийняття Податкового кодексу України (далі ПКУ) було одним з найдискусійніших у законодавчому полі.

Дослідженню теоретичних проблем визначення змісту податкового контролю та механізму його реалізації в науковій літературі присвятили свої праці такі автори, як , зокрема, Ю. В. Гаруст, Н. А. Маринів, Д. М. Рева, Ю. В. Кваши, П. М. Чистяков та інші, і необхідно відмітити, не безрезультатно. Проте кардинальне реформування податкового законодавства України, що відбулося з прийняттям ПКУ, призвело до того, що певною мірою їх роботи втратили свою новизну, в той час як, практика їх застосування вимагають постійного комплексного наукового вивчення, а отже аналіз видів податкових перевірок, що встановлюються ПКУ та передумови і організація їх проведення набуває особливої актуальності.

Завданням ПКУ було систематизувати всі визначення податкових перевірок, що містилися в законах і підзаконних актах, упорядкувати їх, застосувавши досвід визначення видів податкових перевірок та удосконалити з метою оптимізації податкової системи з урахуванням багатого позитивного досвіду, що накопився у практиці нормотворчості і досягнення правової науки.

Відповідно до ПКУ існують такі способи здійснення податкового контролю:

1) ведення обліку платників податку – створення умов для здійснення контролю за правильністю нарахування, повноти і своєчасності сплати податків, зборів, нарахованих фінансових санкцій, дотримання податкового та іншого законодавства;

2) інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної служби – комплекс заходів із збору, опрацювання та використання інформації, необхідної органам державної податкової служби для виконання функцій і завдань;

3) перевірка – форма здійснення податкового контролю;

4) експертиза – проводиться тоді, коли в ході проведення перевірки необхідні спеціальні знання у галузі науки, мистецтва, техніки, економіки тощо [1].

Однією із форм податкового контролю є перевірка. Саме ця форма контролю є най-більш ефективною з точки зору виявлення та стягнення недоїмок, забезпечення податкових надходжень до бюджетів і державних цільових фондів. Податкові перевірки забезпечують безпосередній контроль за повнотою і правильністю обчислення податків і зборів, який може бути реалізований тільки шляхом порівняння податкових розрахунків (декларацій), що їх подають платники податків, з фактичними даними щодо їх фінансово-господарської діяльності.

Стаття 75 глави 8 ПКУ встановлено, що контролюючі органи мають право проводити камеральні, документальні (планові або позапланові; виїзні або невиїзні) та фактичні перевірки [1]. На нашу думку, розподіл, застосований законодавцем щодо визначення видів перевірок, не дуже вдалий. В ньому об'єднані кілька критеріїв класифікації перевірок – залежно від місця проведення (камеральні, виїзні та невиїзні), залежно від періодичності їх проведення (планові, позапланові) та залежно від предмета перевірки (документальні та фактичні).